

КОЛИ СТАРІ ТРАДИЦІІ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ З НОВОЮ ДІЙСНІСТЮ: ОДИН ЕПІЗОД ІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КИРИЛА СТУДИНСЬКОГО

Софія Когут

*кандидатка філологічних наук, в. о. завідувача відділу
наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4935-0103>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-3](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-3)

Йдеться про один епізод у кар'єрі Кирила Студинського як голови Наукового товариства ім. Шевченка. Мова про полеміку, спровоковану публікацією М. Струтинського «Видавець, книжка і читач» у перемиському часописі «Український голос» зі звинуваченнями адміністрації НТШ у відсутності комерційного мислення та застарілих методах роботи. У відповідь К. Студинський опублікував статтю «Наукове товариство ім. Шевченка. В ім'я правди», де подав своє бачення діяльності НТШ у сучасних умовах. Ця полеміка є яскравою ілюстрацією атмосфери, яка панувала в НТШ у міжвоєнний період, ідеологічних, організаційних пошуків, орієнтирів і цінностей.

Додано тексти архівних матеріалів, про котрі йде мова у розвідці, зокрема лист К. Студинського, а також листування В. Щурата з Виділом НТШ. Матеріали публікуються вперше.

Ключові слова: *Наукове товариство ім. Шевченка, К. Студинський, М. Струтинський, В. Щурат, С. Томашівський, видавнича справа.*

Постановка проблеми. Діяльність провідного українського філолога, славіста, літературознавця, мовознавця, фольклориста, громадського і політичного діяча Кирила Студинського на становищі голови НТШ була своєрідною і яскравою сторінкою в історії Товариства. Вчений обійняв цю посаду в дуже непростий період, коли плачевне фінансове становище НТШ впливало на всі сфери його діяльності, зокрема, на видавничу. Спроби врегулювати фінансові проблеми, серед іншого, задоволені борги Товариства, налагодити систематичний вихід періодичних видань НТШ викликали

певні конфліктні ситуації, дискусії та критику. Ці конфлікти та дискусії є для сучасних дослідників історії НТШ цінним джерелом інформації про організаційну, фінансову, видавничу діяльність НТШ, а також про особистісні якості його відомих діячів.

Мета статті – подати огляд архівних джерел та публікацій у пресі, які стосуються полеміки К. Студинського та М. Струтинського у 1927 р. щодо книговидавничої діяльності НТШ. Вони є яскравою ілюстрацією не тільки наукової атмосфери в Товаристві періоду міжвоєнтя, але й організаційних, методологічних, соціально-політичних пошуків шляхів його розвитку.

Методи дослідження. Методика дослідження базується на загальнонаукових принципах аналізу та синтезу, об'єктивності й історизму. У дослідженні було застосовано історико-типологічний метод, а також методи історичної реконструкції і біографістики.

Аналіз джерел і публікацій. Джерельну базу дослідження становлять матеріали Центрального державного історичного архіву у м. Львові, зокрема, з фондів 309 (НТШ) та 362 (К. Студинський), а також матеріали з фонду В. Щурата у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. З опублікованих джерел матеріалом для дослідження є виступи в часописі «Український голос». До уваги взято також сучасні аналітичні публікації про життя і діяльність К. Студинського, зокрема дослідження У. Єдлінської та А. Кліша.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті йдеться про один складний епізод у кар'єрі Кирила Студинського як голови Наукового товариства ім. Шевченка. Мова про своєрідну і дуже характерну полеміку, спровоковану публікацією «Видавець, книжка і читач» у перемиському часописі «Український голос» його редактора Михайла Струтинського у 1927 р. [9]. Публікація вийшла у двох подачах і стосувалася переважно видавничої політики двох основних українських наукових і видавничих осередків – Наукового товариства ім. Шевченка та «Просвіти». Зміст свого виступу згодом зреферував сам автор у наступних полемічних дописах на цю тему: «1) українська книжка може поплачуватися, тільки треба числитися з вимогами нашого книжного ринку; 2) треба шукати за масовим читачем, щоби зі зисків з ходкої літератури мати змогу видавати необхідні наукові твори, обчислені на обмежене число

читачів; 3) книжка потребує широко закроєної реклами; 4) праця письменника мусить бути солідно винагороджена; 5) в нашій видавничій мізерії винувата ціла суспільність; 6) від плянових зусиль українського громадянства залежить, чи письменники матимуть інтерес писати, а видавці видавати» [10, чис. 13, с. 1].

Це основні, на думку автора, тези його виступу. Були ще й інші, не менш гострі і доволі контroversійні. Скажімо, звинувачення Товариства в тому, що воно не вшанувало вчасно ювілейних дат Михайла Драгоманова, Івана Франка та 350-річчя української книги. До того ж «Теперішній голова Наукового товариства [К. Студинський. – С. К.] багато труду вложив в адміністрацію майном Товариства, оплачуючи довги. Одначе з прикрістю доводиться зазначити: наукова діяльність в останніх трьох роках дуже слабо просувається вперед. Згадані три томи “Записок” на ділі підготовив ще др. В. Щурат» [9, чис. 7, с. 2]. Ще одна пропозиція Струтинського – продати частину нерухомості, яка лежить як непідйомний баласт на Товаристві, а зосередитись на діяльності друкарні.

Почав М. Струтинський із доволі гострої зауваги, що «приватний видавець Оренштайн видав після війни більше книжок, ніж всі західно-українські видавничі фірми разом» [9, чис. 7, с. 1]. НТШ і «Просвіта», не маючи достатнього фінансового капіталу, володіють капіталом у вигляді авторитету і довіри свого читача, мають розвинуту інформаційну базу: «обі установи мають доступ до преси, можуть в ній вести пропаганду в користь своїх видань». Проте цим капіталом вони користуються недостатньо і неефективно. «Так можна було вести справи, коли Австрія виплачувала видавничу субвенцію. Австрії давно нема, а НТШ далі не спроможне поставити справу на нових основах» [Там само].

Підсумовуючи, звинувачення М. Струтинського на адресу НТШ можна узагальнити так:

- 1). Невідповідність організаційної, ідеологічної та видавничої політики НТШ духові сучасності, а головне – вимогам сучасного ринку, відсутність фінансової гнучкості та комунікації з суспільством;

- 2). Орієнтація не на комерційну діяльність, кооперацію та самокупність, а на державні субвенції австрійського зразка, тобто ХІХ ст.

Стаття болісно зачепила членів НТШ, зокрема, його голову Кирила Студинського. Він сприйняв її як претензії не лише до Товариства

загалом, а й до нього особисто та у відповідь вибухнув гострим polemічним дописом «В ім'я правди» [11]. З текстом допису ознайомив виділ НТШ, а також надіслав його редакції «Українського голосу» з вимогою опублікувати.

Як пише К. Студинський, у публікації М. Струтинського «ображено і болюче задраснено працю» НТШ та його голови, тож він вважає своїм обов'язком захистити і свою честь, і честь наукової установи, відповідальність за яку несе як її очільник. Дуже болісним для вченого став уступ про відсутність зростання наукового рівня видань НТШ. На це Студинський заявив, що «наукова діяльність усіх трьох секцій Товариства в останнім трехліттю є не то нормальна, а й визначна та що в теках редакційних спочиває багато праць, що винесуть в друку понад 200 аркушів» [11, чис. 10, с. 2].

Вагомим досягненням за час свого головування в НТШ учений вважає те, що Товариство дедалі частіше почало орієнтуватися на контакти з «Великою Україною» і співпрацювати з ВУАН, публікуючи в її виданнях свої праці, зокрема й на згадані Струтинським ювілейні теми – про М. Драгоманова, І. Франка, 350-річчя української книги, праці на пошану М. Грушевського та ін.

Головну увагу у своїй відповіді голова НТШ зосередив на детальному окресленні кошторису Товариства, діяльності друкарні та ін. Інформація подана чітко, структуровано і настільки докладно, що може становити і тепер інтерес для дослідників історії Товариства, адже досі фінансово-організаційна складова його діяльності спеціально у фокус досліджень майже не потрапляла, але вона має наукову цінність, оскільки відображає вагомий зріз цієї роботи як в економічному, так і в соціальному, політичному та організаційному аспектах. Подавши своєрідний фінансовий «звіт», Студинський підсумовує: «Критикувати легко. За зеленим столиком родяться великі думки, які дійсність розбиває. А я особисто піду тільки на такі пляни, у які маю віру» [11, чис. 11, с. 2].

Особливо болючою виявилася для вченого згадка про те, що ювілейні збірники НТШ, які вийшли останнім часом, підготував ще попередник К. Студинського – В. Щурат. Переїнявши від Щурата справи Товариства, багато в чому занедбані, хоч і не завжди з вини попереднього голови НТШ, новий очільник чимало зусиль поклав на відновлення фінансової та організаційної стабільності на

різних ділянках роботи Товариства. Йшлося головню про фінансові проблеми, адже Товариство у той час не мало державного фінансування, а також про запізнення виходу його періодичних видань.

Як пише провідний дослідник наукової спадщини К. Студинського А. Кліш, редакторській праці, зокрема виданню «Записок НТШ», Студинський відводив надзвичайно велику увагу. «Саме він був одним з ініціаторів чіткого поділу публікованого матеріалу за наявними галузями наук або групами наук. На титульних сторінках відповідних томів з'явилися підзаголовки: “Праці Історично-філософичної секції”, “Праці Філологічної секції”. Завдяки цьому від 1924 року уже маємо чітко впорядковані за тематикою томи, а отже, й змогу конкретно визначити, скільки томів підготувала та чи інша секція. Під редакцією Кирила Студинського виходять 136–37 (1925), 141–145 (1925), 146 (1927), 148 (1928) та спільно з Іваном Крип'якевичем – 150 (1929) томи» [4, с. 235].

В архіві К. Студинського збереглося кілька його докладних кількасторінкових доповідних записок, адресованих Виділу НТШ, стосовно редакційної роботи в Товаристві, де педантично розписано, скільки аркушів яких праць, коли і ким було відредаговано, прийнято до друку і віддруковано. У цих записках багато місця займають, серед іншого, звинувачення на адресу В. Щурата за хаотичне, несистематичне редагування, занедбання редакторської роботи в Товаристві на користь власної наукової праці, а навіть заяви, що той подавав неправдиві відомості та приписував собі чужі заслуги.

Тож і в дописі «В ім'я правди» з'явилася фраза: «Замітка, що др Щурат підготував ювілейні видання, є щонайменше легендою... Приготували отже ювілейне видання в першій ряді автори у числі 43, а в другій їх редактори Студинський, Крип'якевич, др Вол. Левицький, при щирій допомозі дра Брика, проф. Огієнка, дра Вергановського і інших» [11, чис. II, с. 2].

В архіві К. Студинського збереглася копія його приватного листа до М. Струтинського [див. документ 1] після публікації першої частини статті «В ім'я правди». Судячи з тексту, Струтинський надіслав голові НТШ листа (в архіві К. Студинського він не зберігся), в якому запевняв, що не мав на меті ані образити, ані зачепити особисто, та що його уваги були радше запрошенням до конструктивної полеміки. Те ж, зрештою, Струтинський писав і у своїй

офіційній відповіді на сторінках «Українського голосу» [10, чис. 13, с. 1]. Очевидно, він просив Студинського зняти деякі особливо гострі моменти тексту, аби не провокувати подальшого конфлікту. Зрештою, стаття Студинського вийшла без жодних змін.

Відповідаючи на лист журналіста, К. Студинський пише більше і відвертіше про багато моментів, ще раз прояснюючи свою позицію як голови НТШ. Текст цього листа є цінним доповненням до офіційного «спростування», вміщеного на сторінках преси.

Зупиняючись на цьому епізоді наукової біографії вченого, А. Кліш та І. Зуляк стверджують, що у статті «В ім'я правди» він «аргументовано доводить про стан науки в Товаристві й зазначає, що його виданнями цікавиться європейський і американський культурний світ» [3, с. 159]. З такою оцінкою статті частково можна згодитися, але не зовсім. Виглядає, що у своїй статті К. Студинський не стільки говорив про стан науки в Товаристві (мусимо визнати, що його погляд на це питання був доволі ідеалістичним), скільки захищався від докучливих претензій Струтинського, проте на багато його питань не дав відповіді взагалі або дав непереконливу. Так, скажімо, про порушену Струтинським тему необхідності друку популярних дешевих видань і комерційну самоокупність видавництва голова НТШ не вважав за потрібне навіть згадувати, вочевидь вважаючи таке образою честі і традицій шанованого наукового товариства. Про відсутність реклами і публічної репрезентації у статті не згадав узагалі, а у приватному листі до Струтинського заявив, що особисто він – «ворог усякої реклями» [див. документ 1]. Аргумент про те, що в «Ділі» нема презентації роботи Товариства, бо «де було містити реклями, коли сливе в кождім місяці містив п. Михайло Рудницький в “Ділі” якусь напастливу колючку, звернену против Товариства» [Там само] виглядає надто вже дріб'язковим і непереконливим, а головне – не дає пояснень, чому діяльність Товариства є інформацією для вузького кола вибраних, а не для суспільного загалу.

Ще однією ілюстрацією того, що статтю М. Струтинського Студинський сприйняв як особисту образу, є фраза Студинського, якою він завершив свою статтю: «Четвертий рік працюю в Товаристві ім. Шевченка, як безкористний, чорний робітник, сливе по цілих днях. Вложив я тут свій час, нерви і працю з кривою для своєї

власної наукової роботи та особистих інтересів. За те мушу мати право до пошани. Хочу упорядкувати справи Товариства залізною витревалістю при допомозі виділу і українського громадянства. Нехай мені преса допоможе, а не кидає колод під ноги!» [11, чис. 11, с. 2].

Текст своєї статті Студинський видрукував і розіслав членам НТШ. Складно сказати, скільки примірників і кому було надіслано. Екземпляри того видруку зберігаються в архівах самого К. Студинського, Виділу НТШ, В. Щурата, С. Томашівського. Очевидно, було їх набагато більше.

Цей текст був також зачитаний і погоджений за засіданні Виділу 27 березня 1927 р. Інцидент обговорювали на зборах Виділу, що зафіксовано в протоколах засідань. Обговорення відбулося також на зборах Філологічної секції. Так, у протоколі засідання секції від 14 березня 1927 р. зазначено, що К. Студинський «інформує Секцію з науковою діяльністю і фінансовим становищем з нагоди статті М. Струтинського в “Укр. Голосі”» [6, арк. 49].

Ситуація викликала бурхливу реакцію в середовищі НТШ. Позиція Товариства відображена в його офіційній резолюції [див. документ 2]. Привертає увагу, що найбільше членів НТШ обурило факт, що М. Струтинський як член НТШ виніс свою незгоду з політикою Товариства та свої претензії на широку публіку: Виділ «вказує негодовання, що член Виділу свідомо обнижує несправедливо в opinіi громадянства працю наукову і адміністраційну як Голови, так і установ Товариства» [Там само]. Тобто йшлося не тільки про зміст критики Струтинського, а й про форму, в якій ця критика була висловлена. Те ж саме, трохи в іншому контексті, закидає і Студинський своєму опоненту у приватному листі: «коли Ви Вашою статтею підтягли у суспільности кредит то не дивуйтеся, що я сего кредиту боронити мушу» [див. документ 1].

Така реакція є яскравою ілюстрацією, наскільки важливою була власна репутація в очах суспільства для членів НТШ, а також чинники і механізми формування цієї репутації. Для членів НТШ таке собі «винесення сміття з дому» було не лише образою, а й учинком, який плямував честь Товариства.

На публікацію К. Студинського відгукнувся В. Щурат, оскільки Студинський публічно звинуватив його в «неправдомовності» і в затримці підготовки видань Товариства. У фонді НТШ у ЦДІА

у м. Львові зберігається окрема справа листування Щурата з Виділом з цього питання [7]. Незгоду з дописом К. Студинського висловив також С. Томашівський¹.

У книзі протоколів засідань Виділу НТШ зазначено, що для написання відповіді обом ученим було обрано спеціальну комісію, до якої ввійшли Володимир Левицький, Теодор Цегельський і Ярослав Гординський [5, арк. 211–212].

Наразі не вдалося відшукати тексту листа С. Томашівського до Виділу, можемо тільки висувати з відповіді Виділу обом ученим, що Томашівського зачепив факт повної солідарності Виділу з головою Товариства, а також те, що Студинський, боронячись від закидів Струтинського, говорить від імені всього Товариства. Сподіваємося таки розшукати текст листа С. Томашівського, де, очевидно, подане його бачення видавничої та фінансової політики Товариства. Наводимо неоднозначну оцінку ефективності головування С. Томашівського як голови НТШ, подану в сучасних джерелах: «... при збереженні значних обсягів видавничої і дослідницької справи та наукового рівня видання НТШ у Львові великого наукового резонансу не мали» [1, с. 342]. Тож питання, порушені Михайлом Струтинським, а також відповіді Кирила Студинського мали його зачепити особливо болюче.

Щодо листування В. Щурата з Виділом, то привертає увагу, що на саму публікацію М. Струтинського Щурат (як, зрештою, і С. Томашівський) не вважав за потрібне відповідати, хоч, як колишній голова НТШ, розумів, що йдеться у ній не лише про Студинського, а й про нього. Проте саме допис Студинського змусив його реагувати. Своє обурення він висловив у листі до Виділу, уточнюючи, чи Виділ НТШ солідарний зі Студинським в оцінці його праці як голови Товариства та частково перекладаючи відповідальність за «занедбання» видавничі, а головню – фінансові на інших членів Виділу, «в котрім прецінь засідають члени, які не менше, ніж підписаний повинніби почутися діткненими змістом згаданої статті, на скільки вони, довгі роки урядуючи спільно з підписаним не віддавали йому деспотичної влади в Товаристві» [див. документ 3].

¹ Після відходу Михайла Грушевського Степан Томашівський займав посаду в. о. четвертого голови Наукового товариства ім. Шевченка (друга половина 1913–1920 рр.).

На це В. Щурат отримав відповідь Виділу, в якій його претензії відкинено [див. документ 4]. Ображений учений на знак протесту віддав свою членську грамоту [див. документ 5]. Справа зрештою скінчилася тим, що Виділ його грамоти не прийняв, запевняючи шанованого вченого, що високо цінує його наукову працю (очевидно, більше, ніж працю організаційну) та бажає мати його у своїх рядах [див. документ 6].

Полеміку на сторінках преси продовжив М. Струтинський, публікуючи у двох подачах відповідь К. Студинському [10]. Як стверджував М. Струтинський, «Метою статей було піддати під дискусію думку про оснування великої накладні, яка пляново заспокоювала би вимоги західно-українського книжкового ринку» [10, чис. 13, с. 1], та що його статті не мали на меті нікого образити. Тут він трохи покривив душею, бо, по-перше, його допис інакше, як критикою та звинуваченнями важко назвати, а по-друге, у цьому дописі про ідею великого видавництва не йшлося. Але до мотивів і звинувачень Струтинського ми ще повернемося.

У відповіді Студинському журналіст ще раз ствердив у НТШ та його голови «недостачу змислу до пропаганди і використання конюнктури», заперечуючи більшість аргументів Студинського. Контroversійною є його заява, що задля справи НТШ варто тимчасово відмовитися від міжнародної репрезентації української науки, адже цю роль успішно виконує ВУАН, а для НТШ це надто затратно і складно, та що «Для НТШ головне тепер – внутрішній терен і зацікавлення західно-української суспільності проблемами національної культури» [10, чис. 14, с. 2].

Ця полеміка – зіткнення двох різних світоглядів, різних розумінь науки та її ролі в суспільстві, її ієрархій і цінностей. Кирило Студинський, вихований на давніх традиціях НТШ, трактує свою діяльність у Товаристві в площині особистісній, моральній, інтелектуальній, а навіть духовній – як обов’язок перед своїм народом. Тож для нього комерційний аспект виглядає чужим, недоречним, щобільше – образливим.

Натомість для М. Струтинського наукова праця – це насамперед бізнес, як кожен інший. Для того, аби цей бізнес був ефективним і працював, він повинен мати чіткий план, фінансову базу, активи, а головне – давати стабільний дохід. М. Струтинський

підкреслює, що книговидання – це в жодному разі не добродійність, бо добродійність – справа непередбачувана і ненадійна. Державні дотації та пожертви меценатів – це не та основа, на якій можна будувати діяльність провідної наукової установи краю.

Для К. Студинського зразком і орієнтиром було НТШ зразка ХІХ ст., яке опиралося на пожертви меценатів та дотації Австрійської імперії. Показово, що ключем до успіху книговидавничої фірми Я. Оренштайна, діяльність якої Струтинський ставив НТШ за приклад, Студинський вважає солідну фінансову дотацію Директорії в час Першої світової війни, й аж ніяк не комерційний талант видавця.

Тож закономірно, що тодішня діяльність ВУАН, фінансованої радянською державою, була для Студинського зразком і приваблювала його як магніт. Йшлося не лише про гроші. Йшлося також про спосіб організації та про певні організаційні механізми. Тож, мабуть, ще й тому Студинський так охоче йшов на співпрацю з радянською наукою. На підтвердження цієї думки наведемо цитату зі статті-звіту К. Студинського про історію та сучасність НТШ, опубліковану в 150 томі Записок НТШ: «З великою радістю повитало Наукове Товариство ім. Шевченка основання Всеукраїнської Академії в Києві в р. 1918. Перші її літа існування переходили серед важких відносин. Замітне, що в р. 1920 не могла Академія видати ані одної книжки. З хвилиною, як Академія перейшла на державні кошти (1924 р.) збільшилася сильно її наукова робота. Сьогорічний (1930 р.) бюджет Академії виносить один мільон і двісті тисяч карбованців. Під проводом академиків працює зараз у ній 280 співробітників з поміж старших учених і молоді. Наукова праця в самій Академії та в сотці інших наукових інституцій, розсіяних по Україні, забезпечила українській науці почетне місце не тільки серед Слов'янщини, але в цілому, культурному світі. Всеукраїнська Академія Наук в Києві пошанувала досі своїм вибором в члени з поміж галицьких учених Степана Смалья Стоцького (1918 р.), Вол. Гнатюка (1923 р.), Кирила Студинського (1924 р.), Стан. Дністрянського (1926 р.), Івана Горбачевського (1927 р.), Михайла Возняка, Филарета Колессу і Василя Щурата (1929 р.), не враховуючи тих наукових робітників пера, що з Галичини переселилися для культурної праці на Україну. Сливе всі обрані галицькі академіки зв'язалися своїми працями з її виданнями. При обмеженому

об'ємі видань Наук. Тов. ім. Шевченка і в браку накладців на галицькій землі, обрані академики найшли нове поле до поширення своїх праць і думок, а за велику пошану вибором в члени Академії, можуть відвдячитися тільки щирою вдячністю і здвоєною науковою роботою» [12, с. XVI].

Ще одна фундаментальна світоглядна різниця між К. Студинським і М. Струтинським – різне трактування ролі науки й обов'язку вченого перед суспільством. На цьому будується їхнє розуміння діяльності НТШ як організації. Для Студинського ця праця – особистісно орієнтована, замкнена на харизмі лідера Товариства. Зрештою, це була давня традиція НТШ протягом тривалого часу його існування. І саме тому свою роль у Товаристві голова НТШ розглядав як почесний обов'язок і як свою інтелектуальну пожертву на вівтар української науки.

Натомість М. Струтинський вважав, що в сучасних реаліях, коли змінились умови життя, історичні та політичні орієнтири, опиратися на одну людину – нераціонально і ненадійно: «Завідування майном Товариства, організація наукової праці, розбудова бібліотеки і музею, такі складні підприємства як книгарня і друкарня – все це понад сили одної людини» [10, чис. 14, с. 2].

На перший погляд, може здатися, що Студинський – відірваний від життя ідеаліст, а Струтинський – приземлений раціоналіст. Проте факти говорять інше. Протягом свого недовгого головування в НТШ К. Студинський зумів не лише виплатити давні борги Товариства, а й налагодити більш-менш стабільну видавничу роботу, утримувати бібліотеку, етнографічний, мінеральний музей і музей викопних решток. Голова НТШ добився дотацій від Міністерства освіти у Варшаві та Ради Львова. Інша справа, що погляди Студинського і Струтинського на роботу в Товаристві опиралися на різне розуміння і різні традиції. Словом, якщо М. Струтинський своєю статтею сподівався розпочати конструктивний діалог, то мусив бути розчарований. Діалогу не відбулося, бо опоненти говорили різними мовами.

Ким був Михайло Струтинський і чому його допис викликав такий резонанс у НТШ? Це був доволі відомий у Галичині журналіст і громадський діяч, активний політик, посол до польського сейму. Член спершу Української Національно-Демократичної Партії,

з 1919 – Української Народної Трудової Партії (з 1922 – її секретар), з 1925 – Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО). Редактор численних періодичних видань. Член президії «Рідної Школи», НТШ. Редактором «Українського Голосу» М. Струтинський став 15 жовтня 1926 р.²

Згадана дискусія – не перша і не остання полеміка на сторінках преси, ініціатором якої був Струтинський. Його полемічні виступи, часом підписані псевдонімом М. Лімницький, часто ставали каталізатором гострих політичних та суспільних дискусій. Що ж міг мати на меті досвідчений журналіст, громадський і політичний діяч, зачіпаючи таку дразливу тему, як недоліки діяльності найповажанішої наукової установи, з прямими звинуваченнями в її застарілості і неефективності? Очевидно, йшлося не стільки і не так про висловлення свого бачення подальшого розвитку НТШ як наукової організації. Попри не одне раціональне зерно у тексті Струтинського постійно відчуваються певні «підводні камені», і на нашу думку, тими «каменями» були внутрішні партійні незгоди у середовищі УНТП, членами якої були і Студинський, і Струтинський, а також незгода Струтинського з радянськими орієнтаціями голови НТШ.

Як писав у подальших публікаціях у рамках дискусії М. Струтинський, він «з прикрістю ретушував захоплення Студинського враженнями з Великої України, уважав необхідним замаркувати, що галицька публіка неоднозгідно прийняла ентузіязм голови наукового товариства» [цит. за: 2, с. 39].

У кожному разі, допис Струтинського дискредитував авторитет Студинського і НТШ загалом. Очевидно, такою була партійна політика «Українського Голосу» як органу УНТП. Підтвердженням цього може служити допис на шпальтах цього часопису під назвою «Підозріла солідарність» [8], опублікований у 1931 р., де вже звучали гострі неприховані звинувачення К. Студинського у радянськості та продажності. Цей допис був реакцією УНТП на переобрання К. Студинського головою НТШ наприкінці 1930 р. Щоправда, М. Струтинський тоді був серед тих, хто обирав К. Студинського. Проте це – вже інша історія, яка прямого стосунку до теми нашої розвідки не має.

² Див.: Діло. 1926. 17 жовт. С. 3.

Висновки. Ця полеміка, архівні та друковані документи, пов'язані з нею, їхній тон, формулювання, охоплені у них спектр проблем – ілюстрація не лише наукової атмосфери міжвоєнної, своєрідного кодексу честі українських галицьких учених. Це також ілюстрація тих суспільних, світоглядних процесів, які нуртували в науковому середовищі того часу. Ці процеси були скеровані на розвиток української науки, коригувалися вимогами часу, і їх можна назвати конструктивними. Історія перервала ці процеси, не давши їм уповні скристалізуватися і поставивши цей розвиток на тривалу паузу. Деякі питання, які порушували українські вчені міжвоєнної, звучать напрочуд актуально і тепер: наприклад, комерційний аспект наукового книговидавання, ставлення українського суспільства до своїх учених і письменників та ін.

Подаємо тексти документів, про які була мова у статті: листа К. Студинського до М. Струтинського, а також листування В. Щурата з Виділом НТШ. Тексти подано без змін, внесено лише правки до машинописів, зроблені рукою авторів.

Документ 1

Лист К. Студинського до М. Струтинського

Високоповажаний Пане!

Над мою статтю післаною для «Українського Голосу» у відповідь на Вашу статтю я довго призадумувався навіть після висилки, та прийшов до пересвідчення, що у ній змінити що набудь годі. Серед дуже гіркої праці на становищі голови Товариства я не найшов доси ані одної статейки в галицькій пресі писаної спокійно і без анімозії. Не жаль, Ваша стаття не виявила рівнож прихильности для Товариства. Я особисто не зарозумілий. Але працюючи науково від 1894 року мав я право до такої пошани, щоби мене не робити економістом спосібним до ведення кооперативи чи банку, але також організатором науковим. Тому дуже болючо вразила мене Ваша замітка, що за останніх трьох літ занепала наукова робота, хоча се минаєся з правдою. Пишете самі, що Ви інформувалися у Дра Щурата. Спитаю. Чому не були ласкаві примінити тої самої мірки до мене, коли задумували писати про мою роботу? Жадаєте від мене Академії в 350-літ книжки, в ювілей Драгоманова і Франка. Отже я стверджую, що у 50-ліття Товариства я особисто взяв участь у трьох академіях, у Львові, Перемишлі і Тернополі. На провінцію із членів дійсних, учителів

гімназій мало хто в будній день поїхати може. Значиться, на мене припала-би знов честь їздити самому і занедбувати справи Товариства. Ювілей Драгоманова хотів я пошанувати цілим циклом викладів для молоді. Робив я се під патронатом Товариства. Перший виклад оголошено в поліції і в пресі та прибуло на него кількох слухачів. Такою самою фреквенцією тішилися виклади на інші теми Дра Раковського, Дра Кордуби, Дра Крип'якевича, Дра Свенціцького і ми були зневолені їх застановити, щоби не компромітувати фірми Товариства. Для пошановання пам'яті Франка я зробив багато. За моїм почином відбулася Академія з моїм викладом, я піддав думку одногодинного спочинку по всіх наших інституціях в день смерти поета, я піддав «Просвіті» думку уладження викладів по всіх читальнях, я виснавив в Кураторії дозвіл на те, щоби в дни смерти по всіх середніх школах учителі української мови виголосили виклади про покійного поета. У Львові по всіх читальнях і організації виклади відбулися, а коли де-небудь не зроблено сего на провінції то в тім не моя вина. Пишете мені, що Товариство не рекламує своєї роботи по часописах. Се правда. Я особистий ворог всякої реклами. А впрочім де було містити реклами, коли сливе в кождім місяці містив п. Михайло Рудницький в «Ділі» якусь напастливу колючку, звернену против Товариства. Згадуєте про різні ухвали з часів головування дра Щурата. Я завжди брав участь у всіх тих нарадах і також голосував. Одначе ані одної ухвали зв'язаної з ювілеєм Др Щурат не перевів, хоча ювілей припадав на рік 1923. Сипалися ухвали, як з рога обильности і щойно за мого проводу частину їх виконано. Інші ухвали залишилися на папері, бо в мене не було віри в їх переведення. На засіданнях секції впевняв Др. Щурат, що гроші на ювілейні видання приготовані, між тим се запевнення не відповідало правді. Жалуетесь на роздор між мною а д-ром Щуратом. Причиною сего роздору – неправдомовність д-ра Щурата, котру я двічі мусів письменно нап'ятувати, а вислані листи є в мене в копіях. Хоча Др. Щурат злобно обнижував мою працю, я поставив внесок на Кураторії гімназії СС.Василіянок в Його присутности, щоби його вибрано директором а не Галушинського, що був тоді в службі. В сей спосіб промостив я п.Щуратови дорогу до державної служби, від якої він відсунувся. Стверджую також, що хоча відносини між мною а д-ром Щуратом були не добрі, я брав участь у всіх засіданнях, чи адміністраційних, чи наукових, які він скликавав. За те др. Щурат від пяти літ бойкотує засідання фільольогічної секції. Та не зважаючи на се робота йде та буде йти, хочби навіть котрого з нас не стало при життю. Др. Щурат стоїть очевидно на тім становищі, що тільки його робота має вартість, та приписує собі нераз заслуги понад міру навіть щодо праці інших авторів. Коли Товариство

стануло було над руїною, то головню тому, що ніхто ним не займався, а відповідальність за се мусить спасти на голову Товариства, а не на які небудь адміністраційні комісії, котрі часто поминано як пр. при купівлі камениці (вул. Панська ч. 21). Ніхто із згаданих членів комісії ремунерації³ не побирав, а коли голова Товариства її прийняв за адміністраційну роботу, то мусить прийняти відповідальність за її висліди. Я ніякої ремунерації не брав і не возьму, а одначе маю свідомість повної відповідальности за те, що діється в Товаристві. Тому перебуваю в Товаристві сливе цілий день, пильную, щоби всі ухвали і орудки були виконані а роблю се в почуттю вложеного на мене обовязку Загальними Зборами. Щоби Ваша стаття мала на думці мене валити з головства я ані на хвилю не припускав. Я сам дуже радо в кожній хвилі усунуся, коли страчу віру в можливість санації Товариства. Повірте мені, що найкращим днем буде в моім життю сей, в котрім я зложу провід в інші руки. Маю багато замовлених праць на Україну і дав-би я їх в десятеро стільки, якби не мусів марнувати часу на управильнення фінансів Товариства, які є основою його видавничої праці. Д-ра Щурата я особисто ніколи не зачіпав, ніколи від мого вибору на голову Товариства против него не писав, хоча знав від давна про легенду, ширену ним, що він підготовив ювілейні видання. Коли одначе сю легенду переноситься в пресу, я мовчати не міг, хоча воно виглядає на коміку, коли каже др Щурат, або коли сказав-би я, що один з нас підготовив 16 праць природописних або 16 історичних. Чи др Щурат буде давати яке спростовання, се мені байдуже. Звертаєте увагу, що «Український Голос» почитний навіть в Америці. Я се знаю і коли Ви Вашою статтею підняли у суспільности кредит то не дивуйтеся, що я сего кредиту боронити мушу. Коли жадаєте пропущення закінчення моєї статті то я особисто можу згодитися тільки на пропущення речення «Рівнож мушу рішучо застеречися против ширення легенд, – аж до слів “обезцінюють чужу роботу”». Так само годжуся на счеркнення речення «Нехай мені преса поможе, а не кидає колод під ноги». Інші речення не доторкають особисто нікого і тому не бачу причини, щоби їх пропускати.

Не знав я, що з Вас такий ідеаліст, котрий не інтересується тим, звідки Оренштайн взяв гроші? Я одначе був би дуже щасливий, якби мені хто небудь вказав керницю з грішми, без котрих ніяка видавнича преця неможлива. З причини несплачених довгів я мушу підривати книгарню і переплетню і забирати від них їх доходи, які можна-би ужити на видавництва. А не хотів-би я продавати що небудь з маєтку Товариства. На жаль гороскопи так сумні, що хто знає, чи це треба буде Вас послухати і де-що продати. Особисто до Вас не маю ніякого жалю, Вашої доброї віри не

³ Ремунерація (лат.) – винагорода, оплата.

хочу квестіонувати, а моя відповідь писана річево і спокійно, бо не мав я на думці нікого ображати а тим менше Вас.

Прийміть слова щирого поздоровлення

К. Студинський

Львів дня 24 лютого 1927

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп.
Ф. 206 (Ш-т). Од. зб. 774. П. 19. 2 арк. (описаний як «Лист до невстановленого адресата»):
Машинописна копія; Те ж // ЦДІА у м. Львові.
Ф. 309. Оп. 1. Спр. 232. Арк. 12, 12 зв.

Документ 2

Резолюція Виділу НТШ з приводу статті М. Струтинського, прийнята на засіданні Виділу 16 лютого 1927 р.

Виділ Наукового товариства ім. Шевченка солідаризується вповні з відповіддю п. Голови, переданою Українському Голосови на напастливу статтю, звернену против Товариства, а поміщеною в ч. 7 з 1927 з підписом одного з заступників членів Виділу і висказує негодовання, що член Виділу свідомо обнижує і несправедливо в opinii громадянства працю наукову і адміністраційну, як Голови так і установ Товариства. Про це рішення повідомлено п. Струтинського. Рівночасно рішення післати спростування від Виділу на згадану статтю п. Струтинського.

ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп 1. Спр. 35. Арк. 213.

Документ 3

Лист В. Щурата до виділу НТШ

До Світлого Виділу Наук. Т. Ш. у Львові

на руки Вп. П. дра Вол. Лев. і Вп. П. інж. Ю. Мудрака

В «Ук. Гол.» з 6/III с. р. (ч. 10–11) появилася стаття п. н. «Наук. Тов. ім. Шевченка. В ім'я правди».

Як наголовок статті з підписом голови Тов., так і ширена публічно вістка, що та стаття раніше була читана на засіданні Св. Вид. Тов., зас-тавляють підписаного тільки дивуватись, чому відповідальности на неї формально не схотів брати на себе Св. Виділ.

Не дочекавшись впродовж місяця ніякого відзиву на ту статтю зі сторони того Св. Виділу, в котрім прецінь засідають члени, які не менше, ніж підписаний повинніби почутися діткненими змістом згаданої статті, на скільки вони, довгі роки урядуючи спільно з підписаним не віддавали йому деспотичної влади в Товаристві, підписаний запитує: чи Св. Виділ

при повній свідомості адміністрування Товариства в рр. 1915–1923, солідаризується з автором згаданої статті?

Від ласкавої відповіді на це одно питання підписаний узалежнює своє даліше відношення до Наук. Т. Ш. і форму публичної оборони своєї честі

З гл. пошаною В. Щ.

Львів, 14 квітня 1927

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 206
(Щ–т). Спр. 409. 1 арк.; Те ж // ЦДІА у м. Львові.
Ф. 309. Оп. 1. Спр. 232. Арк. 10, 10 зв., 11.

Документ 4

Лист Виділу НТШ до В. Щурата

До Високоповажаного Пана Дра Василя Щурата

Директора Гімназії і дійсного Члена Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові

У відповіді на Ваше ц. письмо з дня 14 квітня 1927 р.: Виділ Наукового товариства ім. Шевченка має честь заявити, яко слідує:

1). Відбитка зі статті проф. Студинського має заголовок «В ім'я правди» і не має фірми Товариства і заголовок статті «Наукове Товариство ім. Шевченка» дав в газеті редактор «Українського Голосу».

2). Відбитки статті розіслав сам автор на власний кошт і в своїх власних обгортках без фірми Товариства.

3). Автор статті, як Голова Товариства, якого діяльність в артикулі ред. Струтинського піддано під деяким оглядом негативній критиці, виступаючи в обороні Товариства, подав нарис своєї відповіді Виділові на засіданню з дня 16 лютого 1927 до відома; Виділ згодився, щоби Голова вислав в обороні Товариства відповідь, про що Редакцію «Українського Голосу» повідомлено. Очевидно, що подрібну стилізацію відповіді полишено її авторови.

4). У відповіді дра Студинського Виділ недобачував і недобачує ніякої анімозії⁴ до Вас, однак Голова Товариства, якому закинено прилюдно обмеження його видавничо-наукової діяльності, мусів прилюдно подати і причини цього незавиненого теперішнім Виділом деякого обмеження своєї діяльності. Чи дискусія про можливість очищення всіх об'єктів Товариства з давніх довгів перед стабілізацією польської валюти випалаби в ту або тамту сторону, то однак є фактом, що теперішній Виділ, а в першій мірі його Голова, мусить докладати майже неможливих зусиль, щоби усі ті – на жаль звальоризовані давні – довги сплачувати, хоча були хвилі, коли були на їх сплату фонди і коли можна було бодай деякі з них легко сплатити. Сего факту не змінить і ця обставина, що в теперішнім Виділі

⁴ Анімозія – неприязнь, антипатія.

є члени, які і в 1916 р. і пізніше засідали у Виділі, на яких очевидно спадає за занедбання частинна відвічальність; частинна тому, що фінансова господарка в Товаристві з правила спочивала і спочиває в руках Голови.

Сим письмом на погляд Виділу, Ви В.Пане Директор, зволите уважати справи, які Ви порушили у Вашім письмі, за зліквідовані.

Прошу прийняти вислови глибокого поважання

Др. В. Левицький, заст. голови; Др. Р. Цегельський, секретар.

Львів, дня 12 травня 1927

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 206 (Щ–т). Спр. 685. П. 16. Арк. 6, 6 зв.: машинописна копія з власноручними підписами і правками; Те ж // ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 232. Арк. 12, 12 зв.

Документ 5

Лист Василя Щурата до Філ. Секції НТШ

До Фільольогічної Секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Підписаний, звертаючи свою членську грамоту, складає подяку тим в. пов. членам Секції, котрі ласкаві були спомагати його в часі редагування «Записок» НТШ.

З належним поважанням В. Щурат
у Львові 25 мая 1927

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 206 (Щ–т). Спр. 410. П. 9. Арк. 3: рукопис; Те ж // ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 232. Арк. 13.

Документ 6

Лист Виділу НТШ до В. Щурата

До Високоповажаного Пана Дра Василя Щурата у Львові

Фільольогічна Секція Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові в своєму зібранні 22/VI.27 р. в прив'язі дра Студинського, Макарушки, Андроховича, Ф. Колесси, Тершаківця, Брика, Дорошенка, Зілинського, Гординського і Свенціцького – одержала Ваше письмо 25.V.927 і членську грамоту з подякою тим членам Секції, котрі ласкаві були спомагати Вас в часі редагування Записок Н.Т. ім. Ш.

Приймаючи признання членам Секції за співпрацю, по зрілій застанові Секція не бачить причини для Вашої резигнації. Стоючи на становищі необхідності співпраці наукових робітників, без огляду на партійні або особисті взаємини між членами, ми звертаємо Вам членську грамоту з запевненням нашої постійної щирої прихильності для успіхів Вашої

наукової праці на полі історії української культури. Гарячо бажаючи Вашої співпраці в життєво філологічній секції Н.Т. ім. Ш.

Ми остаємо з виразами належного поважання

Вол. Дорошенко секретар Філ. Секції

Іляріон Свенціцький за голову Ф. С.

У Львові, 1927, 23 червня.

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп.
Ф. 206 (Ш-т). Спр. 685. П 16. Арк. 7: машинопис, із власноручними підписами.

1. Бортняк Н., Швагуляк М. Томашівський Степан. *Довідник з історії України*. Київ, 1999. Т. 3. С. 341–342.

2. Єдлінська У. Кирило Студинський. 1868–1941. Життєписно-біографічний нарис. Львів: НТШ, 2006. 309 с.

3. Зуляк І., Кліш А. Кирило Студинський – голова НТШ у 1923–1932 роках. *150 років на службі української науки і культури. Гуманітарні науки*. Львів : НТШ ; Дослідно-видавничий центр НТШ. 2023. С. 146–166.

4. Кліш А. Публіцистична та редакторсько-видавнича діяльність Кирила Студинського. *Вісник Львівського університету*. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. 2007. Вип. 2. С. 230–237.

5. Книга протоколів Засідань Виділу НТШ // ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Од. зб. 35.

6. Книга протоколів засідань Філологічної секції НТШ: 1914–1944 // ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Од. зб. 40.

7. Листування з В. Щуратом про публікацію статті «В ім'я правди» в газеті «Український голос» // ЦДІА у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Од. зб. 232.

8. Підозріла солідарність. *Український Голос* : політично-економічний орган. 1931. 18 січ. С. 1.

9. Струтинський М. Видавець, книжка і читач. *Український Голос* : політично-економічний орган. 1927. 13 лют. (чис. 7). С. 1–2 ; 20 лют. (чис. 8). С. 1.

10. Струтинський М. Ще про Наукове Товариство ім. Шевченка: відповідь проф. д-рови К. Студинському. *Український Голос* : політично-економічний орган. 1927. 27 берез. (чис. 13). С. 1–2 ; 3 квіт. (чис. 14). С. 1–2.

11. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка. В ім'я правди. *Український Голос* : політично-економічний орган. 1927. 6 берез. (чис. 10). С. 2 ; 13 берез. (чис. 11). С. 2.

12. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1928 рр.). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1929. Т. 150 :

Праці Філологічної та Історично-філософичної секції. С. IX–XVIII. (Ювілейний Збірник Наукового Товариства імені Шевченка у Львові в п'ятдесяти-п'ятиліття основання, 1873–1928 / під ред.: К. Студинського й І. Крип'якевича).

References:

1. Bortniak, N. & Shvahuliak, M. (1999). Tomashivskyi Stepan. *Dovidnyk z istorii Ukrainy*, 3, pp. 341–342. [in Ukr.].

2. Yedlinska, U. (2006). Kyrylo Studynskyi. 1868–1941. Zhyttiepysnobiografichniy narys. [Life-biographic essey]. Lviv : NTSh, 309 p. [in Ukr.].

3. Zuliak, I. & Klish, A. (2023). Kyrylo Studynskyi – holova NTSh u 1923–1932 rokakh [Kyrylo Studynskyi – head of the NTSh in 1923–1932]. *150 roktiv na sluzhbi ukrainskoi nauky i kultury. Humanitarni nauky*. Lviv : NTSh ; Doslidno-vydavnychiy tsentr NTSh, pp. 146–166. [in Ukr.].

4. Klish, A. (2007). Publitsystychna ta redaktorsko-vydavnycha diialnist Kyryla Studynskoho [Kyrylo Studynskyi's publishing and editorial activity]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Ser.: Knyhoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informatsiini tekhnolohii, 2, pp. 230–237. [in Ukr.].

5. Knyha protokoliv Zasidan Vydilu NTSh [Book of Protocols of the NTSh management] // TsDIA u m. Lvovi. F. 309. Inventory 1. Unit 35. [in Ukr.].

6. Knyha protokoliv zasidan Filolohichnoi sekti NTSh: 1914–1944 [Book of Protocols of the Philological section of NTSh] // TsDIA u m. Lvovi. F. 309. Inventory 1. Unit 40. [in Ukr.].

7. Lystuvannia z V. Shchuratom pro publikatsiiu statti “V imia pravdy” v hazeti “Ukrainskyi holos” [Correspondence with V. Shchurat on the subject of the publication of the article “In the name of truth” in the newspaper “Ukrainskyi holos”] // TsDIA u m. Lvovi. F. 309. Inventory 1. Unit 232. [in Ukr.].

8. Pidozrila solidarnist [The suspicious solidarity] (1931, January 18). *Ukrainskyi Holos* : politychno-ekonomichniy organ, p. 1. [in Ukr.].

9. Strutynskyi, M. (1927, 7, February 13 ; 8, February 20). Vydavets, knyzhka i chytach [Publisher, book and reader]. *Ukrainskyi Holos* : politychno-ekonomichniy organ, pp. 1–2 ; p. 1. [in Ukr.].

10. Strutynskyi, M. (1927, 13, March 27 ; 14, April 3). Shche pro Naukove Tovarystvo im. Shevchenka: vidpovid prof. dr.ovy K. Studynskomu [One more about Shewchenko Scientific Society. The answer to K. Studynskyi]. *Ukrainskyi Holos* : politychno-ekonomichniy organ, pp. 1–2 ; pp. 1–2. [in Ukr.].

11. Studynskyi, K. (1927, 10, March 6 ; 11, March 13). Naukove Tovarystvo im. Shevchenka. V imia pravdy [Shewchenko Scientific Society. In the name of truth]. *Ukrainskyi Holos* : politychno-ekonomichniy organ, p. 2 ; p. 2. [in Ukr.].

12. Studynskyi, K. (1929). Naukove Товариство ім. Шевченка у Львові, 1873–1928 rr. [Shewchenko Scientific Society in Lviv in 1873–1928]. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*, 150 : Pratsi Filolohichnoi ta Istorychno-filosofichnoi sekti, pp. IX–XVIII. (Yuvyleinyi Zbirnyk Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi v p'iatdesiaty-piatylittia osnovannia, 1873–1928 / pid red.: K. Studynskoho y I. Krypiakevycha). [in Ukr.].

Sophiia Kohut, Candidate of Philological Sciences, Performing Duties Head of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

When Old Traditions Meet New Reality: an Episode from the Activities of Kyrilo Studynskyi

The article deals with one episode in the career of Kyrilo Studynskyi as the head of the Shevchenko Scientific Society. It is about the controversy provoked by the publication “Publisher, book and reader” in the Przemysl magazine “Ukrainian Voice” with accusations of the Shewchenko Scientific Society administration in the lack of commercial thinking and outdated work methods. In response, K. Studynskyi published a lengthy article “Shevchenko Scientific Society. In the name of truth”, where he presented his vision of the ways of NTSh activity in modern conditions. This controversy is a vivid illustration of the atmosphere that prevailed in the National Technical School in the interwar period, of ideological and organizational searches, guidelines, and values.

This is also an illustration of those social, worldview processes that were underway in the scientific environment of that time. These processes were aimed at the development of Ukrainian science, were adjusted to the requirements of the time, and they can be called constructive. History interrupted these processes, not allowing them to fully crystallize and putting this development on a long pause. Some of the issues raised by Ukrainian scientists of the interwar period sound surprisingly relevant even now: for example, the commercial aspect of scientific book publishing, the attitude of Ukrainian society towards its scientists and writers.

Keywords: Shewchenko Scientific Society, K. Studynskyi, M. Strutynskyi, V. Shchurat, S. Tomashivskyi, publishing.